

R A B T Ű Z.

Regény.

HALÁLOS csend követte szavait. Némán és megzavarodva pislogtak egymásra. Az ágyhoz ment, fogta a kalapját és elhagyta a szobát. Másnap reggel a jegyző nevetve fogadta: — Fene legény vagy, cimborá — kedélyeskedett. — Látod, az ilyen fickókat szeretem. Magam sem viselkedtem volna másként a helyedben.

A jegyzőre nézett és mosolygott. Hát ezt az embert akarta ő megsérteni? Ezt a barommá fúvódott férget?

Megszólt:

— Köszönöm, bátyám. De most, hogy elhagyom a falut, nem mulaszthatom el, hogy búcsúzóul bocsánatot ne kérjek tegnapi otrombaságomért.

— Mi? Elmégý? — hüledezett a jegyző.

— Ne haragudjék, bátyám, de ez a mesterség nem nekem való.

A jegyzőben egyszerre felágaskodott a gőg, alig tudta nyerítését visszatartani.

— Hát szó, ami szó, nem voltál túlságosan nagy lumen, de idővel, ki tudja, talán mégis beletanultál volna a mesterségbe.

A szíve repesett az örömtől, hogy ilyen szerencsésen megúsza az éjtszakai összeszólalkozást. Ha a kölyök elutazik, bugyborékkolt benne az öröm, egyszerre meg lesz mentve a becsülete. Kirúgtam. Szó nélkül kirúgtam, barátom — fogja mondani estére a számvevőéknek s a maga részéről szóra sem érdemesíti tovább az ügyet.

A látszat kedvéért keveset kapacitálta még, látva azonban, hogy hajthatatlan, hátraszegte a fejét:

— Jól van no. Nem bánom, ha már annyira ég a talpad alatt a föld, eriggy. De egy pohár bort azért még megiszunk.

— Sajnálom, de nem lehet. A kilencórás vonattal már megyek.

A póstára sietett. Távíratot adott fel Simon címére, hogy a tizenegyórás vonattal érkezik.

— Szervusz — fogadta Simon, amikor a vonatból kiszállt.

— Szervusz.

Kocsiba ültek.

— Hova? — kérdezte a kocsis hátrafordulva.

Egymásra tekintettek.

— A Tiszába — felelt kevés hallgatás után Simon.

Igazi otthonuk a Tisza volt. A legjobb bort ennek a meglehetősen forgalmas vendéglőnek a tulajdonosa mérte s mint tapasztalt kocsmáros, szívesen hitelezett a fiatalságnak. Az elsejei fizetésnek nagyobbik fele így rendszerint az ő zsebébe vándorolt.

Simon útközben csak ennyit kértett :

— Végleg?

— Végleg.

Több szó nem esett egyelőre a hazatéréséről.

Kuruczot már ott találták a Tiszában.

— Na fiam, megjöttél? — Nyujtotta a kezét. — Látod, ez okos dolog.

Simon sóhajtva jegyezte meg :

— Bizony testvér, így van ez és nem másképen. Anyám is épen tegnap adta el a földünket.

Megittak néhány pohár sört, akkor ő fölkelt, elbúcsúzott Simonéktól s indult haza. Amikor benyitott a kapun, anyja épen jött ki a kertből.

Mit csináljon most, villant át rajta a gondolat. Ha kezét csókol az anyjának, még azt találja hinni, hogy meg van ijedve és magyarázkodni akar.

Ebben a pillanatban anyja is megpillantotta :

— Fiam !? — tette szívére a kezét iszonyú rémülettel.

— Jónapot — köszönt neki, csakhogy hangot adjon s bejelentse, hogy hazajött.

Az anyja utánaszaladt :

— Miért jöttél haza? — tördelte a kezét kétségbeesve, majd hirtelen a szívéhez kapott. — Csináltál talán valamit? — rebegette halálos ijedelemmel, félig megdermedten várva a feleletet.

Neki már a nyelvén volt a válasz, hogy megnyugtassa, az az akaratos és indulatos mozdulat azonban, amellyel a bőröndjét a díványra dobta, nem engedte.

— Nincs kedvem beszélni, hagyjon békén, anyám — fordult el.

— Oh, fiam, édes fiam, mi lesz veled?

Nem mert szegény még sírni sem.

Hogy szeretett volna térdreessen ezelőtt az összetört, szenvedő asszony előtt. Az életét odaadta volna, ha levághatta volna magát a padlóra, ha elpanaszolhatta volna, hogy átok alatt született erre a világra. Szívében nincs más, csak krisztusi sugallat, a világ minden szépsége és jósága az ő megszületendő mosolyától terhes és mégsem tud soha egyetlen gyengéd szót sem kiejteni, mert még nem érkezett el bűnei bocsánatának az ideje.

Ölni szeretett volna a legjobban, csóvát dobni a földre, hogy boruljon lángba a világ s hogy ne maradjon utána más, csak üszök és hamu. Nagynehezen mégis lebírta magát :

— Ne bántson most, anyám. Majd később el fogok mindent mondani.

Anyja magára hagyta. Félóra mulva ő is kiment :

— Hol van apám? — kérdezte.

— A kertben.

Odalépett az anyjához és megölelte :

— Ne féljen anyám, nem csináltam semmit. Csak hazajöttem. Apját a kertben a filagória előtt találta.

— Jóestét. — Köszöntötte.

— Jóestét.

Várakozva tekintettek egymásra. Ő reszkető hangon szólalt meg :

— Hallgasson meg apám, rövid leszek.

Előadta neki terveit. Azért jött haza, mert be akar menni Szegedre, hogy állás után nézzen. Egy éven belül meg fogja mutatni, hogy tehetség és valóban írónak született. Ha pedig nem, akkor is tudni fogja a kötelességét. De rajtuk nem élösködik többet.

Apját, aki gyenge és tiszta szívű ember volt, csaknem könnyekre indították ezek a férfias szavak :

— Tudod úgy-e fiam — szólt, — hogy én tönkrementem?

— Tudom.

— Beteg is vagyok s szegény anyádat féltem legjobban, hogy sírba viszi a bánat. Egyikünknek sincs már sok ideje hátra, valahogy azért majdcsak megleszünk. Nem segíhetlek, de gyere bármikor, amíg élünk, itt mindig otthonra lelsz. Anyád majd imádkozni fog érted.

Szeméből könny gördült alá és elhallgatott.

Meg akarta ragadni az apja kezét, de nem volt hozzá ereje. Véresre harapta az ajkát, hogy visszafojtsa könnyeit. A hangtalan zokogás, egész testét rázta.

Később elment hazulról és benézett a Sasba. Váratlanul Darabontba, a kántorba ütközött.

— Te — állította meg Darabont — jó hogy jösz. Nem volna kedved elmenni Szegedre? Steiritzné járt itt, az előbb beszéltem vele. Az ura riportert keres.

— Kutyabagosra is elmegyek, Lajos bácsi, csak hogy elmenekülhessek innen — felelt.

Sikerült elfogni az öregasszonyt. Bent vacsorázott az étteremben. A pattogós beszédű, katonás tartású kiadóné jóval túljárt az ötvenen, de mert még mindig fiatalasszonynak érezte magát, úgy viselkedett, mint egy bakfis s alig tudta szemérmes zavarát leküzdeni, amikor Darabontot megpillantotta. A kántor ugyanis, mint népdalénekes és nagy korhely, legendás férfiú hírében állott s mint ilyen, nagy hatással volt a legtöbb nőre.

Steiritzné, amikor Darabont előadta neki a dolgot, áradozni kezdett :

— Végtelenül boldog vagyok — mosolygott — a férjem el lesz ragadtatva. Ismeri és nagyrabecsüli a Keresztes úr édesapját. Milyen figyelmetlen is vagyok, még nem is kérdeztem. Hogy van az öreg?

Tovább hadart, nem várt feleletre, folytatta :

— Jól, úgy-e? Nagyszerű. Istenem, milyen szép ember volt valamikor. Igaz, hogy én még kisleány voltam, amikor idekerült, hanem még később is, emlékszem.

Hirtelen elhallgatott, a mult mindig megrémítette.

Néhány szóval megállapodtak, azután elbúcsúztak tőle.

— Legalább tíz évvel öregebb apádnál — dörmögte Darabont, amikor az utcára kiértek. — Huszonöt esztendő letagadott az életéből.

— Mindegy — felelt ő. — Az a fontos, hogy a Lajos bácsi mosolygós ábrázata álláshoz juttatott. Lám, jó is születik néha a női hiúságból.

— Nana — rántott a nadrágján Darabont.

Aranyszívű, tanult, világosfejű és nagyszerű ösztönű ember volt, tele érzéssel és szeretettel. Örült, ha jót tehetett.

— Becsüld meg magad gyerek. — Nyujtotta a kezét, amikor elváltak. — Mutasd meg nekik, hogy igazi tehetség lakozik benned.

Rohant Simonhoz, hogy elmondja neki a nagy újságot. Később Kuruczot is előkerítették.

— Ide nézzetek! — kiáltott az, amikor megpillantotta őket. — Olvassátok. A délután kaptam.

Odanyujtotta nekik az apja levelét. Arról volt benne szó, hogy az öregúr állást szerzett a fiának az egyik vidéki lapnál. A levélhez ötven korona volt mellékelve, hogy abból fizesse ki az adósságait, üljön vonatra és rukkoljon be a szerkesztőségbe.

Simon egyik csodálkozásból a másikba esett.

— Milyen különös a véletlen — adta vissza Kurucznak a levelet. — Meglátjátok ez a két esemény jelent valamit. Kezdődik az új, az igazi élet.

Az estét együtt töltötték, alaposan megtárgyalva mindent.

— Tehát mához egy félévre? — mondotta Simon a búcsúzásnál. — Január 15-én ismét találkozni fogunk ezen a helyen. Meg fogom írni a napot, amikor Párisból elindulok.

Összeölelkeztek, megcsókolták egymást és hárman, három irányban, nekivágtak az éjtszakának.

A kopogásuk egy darabig még visszhangot vert a csendes utcán, azután a sötétség elnyelte őket.

Amikor anyja meghallotta, hogy elszerződött Steiritzékhez Szegedre, sírt nagy boldogságában és örömeiben.

— Látod — ölelte magához — még sem hagyott el egészen az Isten.

Kibontakozott az anyja öleléséből. Arca égett, melle megfeszült. Oh, hogy megnyugtatta az a csók, amit titkon az anyja hajára lopott. Lám, már oldódik és kezd oszlani körülötte az átok.

Az udvaron az eperfa alatt Burkus, a kuvasz hevert.

— Gyer ide — hívta magához.

A kutya talpraugrott, lába közé húzta farkát és el akart oldalogni.

— Burkus, gyere no, nem bántalak — hízkeledett neki.

Az állat sunyított s odacsúszott hozzá.

— Na ne haragudj kis kutyám — hajolt le, gyengéden megveregetve a tomporát. — Felejtsük el a multat.

Mégegyszer megcirógatta a kutyát és bement apjához a kertbe. Amikor leült, apja megkínálta egy cigarettával.

— Gyujts rá.

— Köszönöm.

— Mikor mégy?

— A tizenegyessel.

Apja elgondolkozott.

— Lehet, hogy épen a Mikszáth-asztalához kerülsz. Ő is sokáig ujságíróskodott Szegeden.

A multról kezdett beszélni és láthatólag meghatotta a visszaemlékezés. Ifjúságát és korán sírbahanyatlott reménységeit már régen eltemette, a mult azonban, a küzdelmes évek nagyratörése, a hírnév és a dicsőség utáni hajdani vágy, olykor-olykor még megzendültek lelkében. Egy háromszéki kis falu merész álmú csendje üzent bele a végtelen Alföldnek, a kisváros, a nyomorúság, meg a sok gyerek azonban akolba zárták s neki nem volt elég bátorsága, hogy felgyujtsa a nyomorult zsuppot más felett. Megöregedett, megrokkant, átgázolt rajta a rohanó élet, letiporta az új érzéseket és új gondolatokat lobogtató fiatalság, amely nem ismert megalkuvást és győzelme első diadalmas mámorában nem kegyelmezett senkinek. Az idők örök rendje és törvénye telt be ezzel. Az öreg nem kevés keserőséggel ugyan, de megadta magát sorsának, mert csalódás csalódás után érte. Harcai közben rengeteg embert emelt fel a porból s megpróbáltatásai nehéz napjaiban ezek fordultak legelőször ellene. Ez a kegyetlen hálátlanság gyógyíthatatlan sebet ütött a szívéen. Mégis harag és gyűlölség nélkül élte napjait, megbocsájtva mindenkinek és nem panaszkodva sorsára, amely mostoha maradt hozzá élete utolsó pillanatáig.

Anyja kiáltott valamit a konyhából. Felrezzentek. Apja ijedten kapott az órájához.

— Gyorsan, lemaradsz a vonatról.

Felugrott és szaladt befelé. Megölelte, megcsókolta anyját, kezét fogott apjával, azután szaladt.

— Majd írok — kiáltott a kapuból vissza.

Hát Rózsa? A nagynénjétől el sem köszön?

Az épen jött felfelé a nagykertből:

— Hova mégy te? — kérdezte csodálkozva, amikor táskával a kezében megpillantotta.

— Ne kérdezz, nincs időm, majd anyámék megmondják.

Megcsókolta, aztán szaladt.

Csakhamar megszokta Szegedet. Később Simon is hazajött Párisból s egy redakcióba kerültek.

— Fiam, mától kezdve dolgozunk — mondotta neki egy álmos nyári napon.

Simon verskötetet akart kiadni, tíz legszebb költeményét azonban még nem írta meg. Ő regényének gigantikus terveit építgette magában.

Két hónap óta ismét együtt éltek, de többnyire hallgattak, hogy elhitessék egymással, hogy gondolataikkal vannak elfoglalva s a vajudás válságos perceit élik. Magukat és egymást szerették volna megcsalni ezzel, mert egyikük sem merte bevallani, hogy nincs ereje dolgozni és ami a legfontosabb, már régesrégén elvesztették mindketten az önbizalmukat s egyikük sem bizott benne, vihetik-e még az életben valamire. A saját lelkiismeretük vádoló szava elől menekülve, állandó mámorban és tompa kábultságban éltek. Egyre növekvő komor zárkózottságukban mindjobban elidegenedtek a környező dolgoktól, egyre jobban megvetették a vidámságot, az embereket, az erőt és a sikert.

Akkor történt, hogy öt besorozták katonának és még azon az őszön be is vonult. Ez a váratlan fordulat csaknem megölte.

* * *

Megállt, pihenőt tartott emlékezésében. Azt a két évet, amit Szegeden töltött, felesleges bolygatnia. Élete nem változott, folytatta ott, ahol elhagyta. Kártya, ital, tunyaság, minden reggel azzal kelt fel, hogy új életet kezd és másnap megint csak a hajnal vetette haza, részegen.

Elfáradt, az álom már kerülgette.

— Na, mára elég is volt — szölt.

Falnak fordult. Nemsokára hallatszott egyenletes, mély lélegzése.

IX.

Délelőtt tízig aludt. Amikor felébredt, rögtön behívta Ferit.

— Nem volt itt senki? — kérdezte tőle.

— Nem.

Ebben a pillanatban kint csöngettek.

— Talán most jönnek.

Feri kiment. Néhány pillanat múlva megint megjelent.

— Két úr van itt. Szeretnének beszélni a mesterrel.

Keresztes hálókabátot öltött magára és kiment. A két idegen bemutatkozott. Közölték Keresztessele, hogy az éjszakai affér ügyében jöttek. Egy-kettőre végeztek és elköszöntek.

Az egyik fél, akinek a nevében Keresztest kihívták, Décsy báró volt, a másik, akit megütött, egy tényleges miniszternek az öcse.

— Érdekes — mormogta maga elé Keresztes — akárcsak az olcsó regényekben, pontosan a báróné két legkitartóbb udvarlójával kell megverekednem.

Mihalovicsot és Kuruczot kérte meg segédeinek. Azok a legsúlyosabb feltételű pisztolypárbajban állapodtak meg.

A rákövetkező reggel, amikor az inas bekopogott hozzá és jelentette, hogy Mihalovicsék megérkeztek, Keresztest éktelen düh fogta el.

— Mondd nekik — rántotta fejére a takarót — hogy nem megyek. Hagyjanak békét. Nem húnytam le egész éjjel a szememet.

Mihalovics bekiáltott :

— Ne ordítozz, hanem siess. Hétre kint kell lennünk a Hívös-völgyben.

Kint a derült reggel és a friss levegő kibékítette. Amazok a megbeszélthelyen már várták őket. A segédek némán köszöntötték egymást. Komoly és előkelő szertartásossággal tették meg az előkészületeket, hogy ezzel is kifejezésre juttassák a pillanat férfias ünnepélyességét.

— A hasába a bitangnak — súgta Mihalovics Keresztesnek, amikor a kezébe nyomta a fegyvert.

Amazok látszólag nyugodtan beszélgettek. Fölényben érezték magukat s gyakran minden különösebb ok nélkül felnevettek.

— Szitává lövöm a firkászt — kedélyeskedett az arculütött. — Garantálom, hogy nem fog orvul megtámadni többé senkit sem.

Kurucz figyelmeztette Keresztest :

— Vigyázz, ha véletlenül nem talál az első lövése, gondolkozás nélkül puskázz bele, mert másodszorra lepuffant, mint egy verebet.

Tudta, hogy a sértett fél kitünő lövő, bizonyosra vette, hogy nem menekülnek meg ép bőrrel. De nem árulta el aggodalmát, bízott a véletlen szerencséjében.

Amikor a vezényszó elhangzott, a torka mégis összeszorult és hallotta, hogy a szíve hangosan ver.

Ebben a pillanatban csattanó dördülés hallatszott. Rá nyomban Keresztes is elsütötte a fegyverét. Lyukat lőttek mind a ketten. Nem talált egyikük sem.

Kurucznak a füle dobolni kezdett. Az ellenfél tehát játszik Keresztessele. Élvezni akarja a halálfélelmét s majd csak az utolsó lövéssel teríti le. Mihalovics dühösen szitkozódott :

— Ha nem teszi csúffá, én fogom agyonlőni azt a gazembert.

A segédek újra megtöltötték a fegyvereket. Keresztes meg se várta a jeladást, hanem rögtön előrement. Önként három lépés előnyt adott az ellenfelének.

Visszafojtott lélekzettel meredtek rájuk valamennyien.

A sértett nem akart gyávábbnak látszani Keresztesnél, ő is előre lépett s amikor a második vonalhoz ért, kimért mozdulattal maga elé emelte fegyverét és hirtelen elsütötte. Keresztes mosolyogva, biztos kézzel lőtt s amikor a karját leeresztette, látta, hogy — vége. Ellenfele hang nélkül esett össze és elterült a fűben.

A golyó a kulcsontját roncsolta össze.

Décsy báróval egy órával később verekedett meg egy belvárosi vívóteremben. Ő két kisebb sebet kapott, egyet a karjára, egyet a mellére, Décsy báró pedig egy hatalmas vágást a fejére.

Délben Simonnal ebédeltek.

— Kérlek — fordult Kereszteshez Simon — nem mertem hozzányúlni a pénzedhez, féltem, hogy esetleg kell a temetésre.

Nevettek.

— Az ügynökök egyébként, amikor megmondtam, hogy mit akarok, azt hitték, hogy viccelek. Kijelentették, hogy ennyi pénzért nemhogy házat, de még egy rendes lakást sem lehet kapni Budapesten.

— Dehogy nem. Egy szoba-konyhának tizenötmillió az ára. Tíz, tizenöt millióért annyit kapsz, amennyit akarsz.

Keresztes később felment Kuruczékhoz. A bárónéval való legutolsó beszélgetés óta nem találkozott Margittal. Francisztinét is ott találta.

— Mit akar itt? Miért jött ide? — szólt rá indulatosan, amikor megpillantotta.

Az öregasszony, mint rendesen, most sem szólt. Kis madárfejét zavarodottan hajtotta le a mellére.

— Apát kereste — sietett a védelmére Margit. — Keddig ki kell hurcolkodnia a lakásból.

— Keddig?

— Keddig.

— No jó — mondta valamivel engedékenyebben Keresztes. — Csak tessék szépen hazamenni, majd én csinálok valamit. Vasárnapig értesítem.

Az öregasszony lopva egy pillantást vetett rá, azután ment. Keresztes a haját tépte dühében:

— Megöl a vádoló tekintetével.

De hirtelen eszébe jutott, hogy nem azért jött most ide.

— Mondja Margit? — kezdte — Mit akar? Mit akar még tőlem? Miért írt a bárónénak?

A lányt nem lepte meg a váratlan fordulat, nyugodt hangon felelte.

— Beszélni akarok veled.

— De hát minek? Mondja, hova tették az önéretüket?

— Maga férfi. Maga ezt nem érti.

Keresztes gondolkozni kezdett. Vitába bocsátkozzék? Minek. Nincs értelme. Különben sincs ilyesmire ideje. Sietnie kell. Hiszen alig van már annyi ereje, hogy a száját felnyissa, gazdálkodnia kell tehát minden perccel.

— Ajánlanék egy megoldást — mondta.

— Csak bátran. Ki veled.

— Elveszem.

A leány elfehéredett. Reszkető hangon kérdezte:

— Kit?

— Magát.

Margitban pillanat alatt felengedett a rémület. Most már nevetve felelte :

— Nem, kedves barátom. Ennek még nem érkezett el az ideje.

Keresztes azt a fáradságot és ernyedtséget érezte, ami izgalmak után mindig meglepte. Kapkodott és hebehurgyán csinált mindent, állapította meg magában. Amíg az öregasszony lakásügyét el nem intézte, addig nem kellett volna feljönnie. Hirtelen vad türelmetlenség fogta el. De hiszen még a honosítással és a nyugdíjjal sincs rendben?

A leány nem vette észre, hogy a férfi lelke más felé jár. Messze innen, azon az úton, amelyet ő még mindig nem ismert. Képzeletében a bárónéval való találkozás pillanatát élte és az izgalom a közeli győzelem örömét gyújtotta a szívében.

Soha nem gondolt arra, hogy Keresztes csakugyan beteg. Nyugtalanágát és örökös elégedetlenségét muló idegességnek tekintette. Ismerte a becsvágyat, az alkotó lélek vérző gyötrődését, az önkínzásokat és a megrendüléseket, eleget látta bátyját az egetvivő tehetetlen düh, a lángolás és az öngyilkosság meredekén, a küzködésnek és a szenvedésnek ezeket a kitöréseit azonban nem tartotta veszedelmeseknek. Szerinte bátyjáék ezzel csak a kinyilatkoztatás isteni kéjét fizették meg.

Sokáig hallgattak, végül is Keresztes szólalt meg :

— Válaszolt a báróné a levelére?

— Válaszolt.

— Nos?

— Találkozót adott most péntekre.

Keresztes a padló repedéseit vizsgálta.

— Úgy?

Hallotta, amit a leány mondott, de a dolog már nem érdekelt. Vissza fogja kérni Simontól a pénzt, fűzte magában gondolatait s személynél fogja elintézni a lakásügyet. Pénzkérdés az egész. Húsz millióért egy egész villát kibérelhet.

Kezet csókolt Margitnak. A leány kikísérte.

— Valamelyik nap majd felnézek.

— Jó. Isten vele.

(Folytatása következik.)

Bibó Lajos.